

CURS 12

PARTEA A II-A. ECONOMIA UNIUNII EUROPENE

CAPITOLUL 8. UNIUNEA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ. CONSTRUCȚIA EUROPEI MONETARE

- 8.1. Sistemul de la Bretton Woods
  - 8.1.1. Apariția sistemului de la Bretton Woods
  - 8.1.2. Sfârșitul sistemului de la Bretton Woods
- 8.2. Primii pași în construcția monetară europeană
  - 8.2.1. Raportul Werner
  - 8.2.2. Șarpele monetar european
  - 8.2.3. Sistemul monetar european (SME)
    - 8.2.3.2. Avantajele SME
- 8.3. Uniunea Economică și Monetară (UEM)
  - 8.3.1. Tratatul de la Maastricht
    - 8.3.1.1. Calendarul introducerii monezii unice
    - 8.3.1.2. Criteriile de convergență de la Maastricht
  - 8.3.2. Critica criteriilor de la Maastricht
  - 8.3.3. Adoptarea monedei euro de către noii membrii UE
  - 8.3.4. Criza monedei Euro

REZUMAT

De-a lungul timpului, au existat numeroase preocupări pentru o unificare monetară în Europa, fiecare înregistrând succese sau eșecuri.

Încercarea de introducere a unei monede comune nu este deci o noutate. De altfel, șarpele monetar și apoi sistemul monetar european reprezintă dovezi în acest sens.

Ideea unei monede unice a apărut în contextul creșterii economice de la sfârșitul anilor 80, o dovedesc și vestitele și controversatele criterii de la Maastricht, „croite” după realitățile economice ale acelor ani. Între timp însă, Uniunea Europeană a cunoscut o puternică criză a sistemului monetar european, precum și o perioadă de declin economic. Proiectul monedei unice a devenit realitate abia la 1 ianuarie 1999.

Criteriile de eligibilitate pentru moneda unică nu au fost în totalitate respectate de țările din zona euro, care și în prezent înregistrează dificultăți în ceea ce privește criteriile bugetare.

În același timp, noii membrii ai Uniunii Europene se pregătesc, fiecare în propriul ritm, pentru adoptarea monedei unice.

8.1. Sistemul de la Bretton Woods

8.1.1. Apariția sistemului de la Bretton Woods

La sfârșitul celui de al doilea război mondial, sistemul de la Bretton Woods, stabilit în iulie 1944, a stabilit următoarele axe principale: sistem de schimburi fixe, dar ajustabile, între monedele diferitelor țări; fiecare țară stabilește valoarea externă a monedei sale în aur și în funcție de dolar; valoarea dolarului este stabilită în aur; marjele de fluctuație a monedelor în raport cu dolarul sunt de $\pm 1\%$; pot avea loc realinieri, în caz de dezechilibru fundamental al balanței de plăți.

Au fost create următoarele organisme internaționale: Fondul Monetar Internațional, pentru supravegherea sistemului monetar internațional, și Banca Mondială, pentru reconstrucție și dezvoltare. În 1948, Organizația Europeană pentru Cooperare Economică a fost înființată, pentru a gira planul Marshall și Uniunea de Plăți Europeană.

8.1.2. Sfârșitul sistemului de la Bretton Woods

În anii '60, ca urmare a războiului din Vietnam, americanii au adoptat o politică inflaționistă, pentru a finanța acest război. Dolarul american se depreciază, încrederea în moneda americană scade. În august 1971, SUA suspendă convertibilitatea în aur a dolarului, lucru ce consfințește prăbușirea sistemului de la Bretton Woods.

8.2. Primii pași în construcția monetară europeană

8.2.1. Raportul Werner

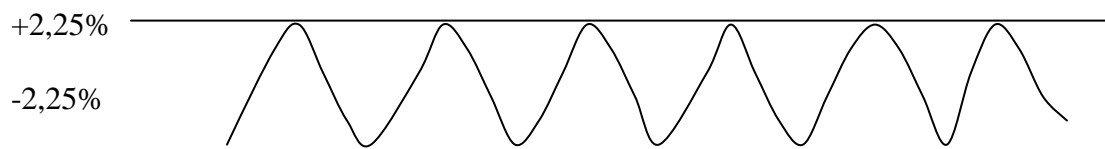
În 1970, raportul Werner schițează un obiectiv de uniune monetară pentru anul 1980. În acest scop, următoarele axe de acțiune au fost trasate: convertibilitatea monedelor; diminuarea fluctuațiilor ratelor de schimb, până la fixitatea irevocabilă a parităților; liberalizarea mișcărilor de capital.

Această încercare de uniune monetară nu a putut însă fi pusă în practică, deoarece se baza pe sistemul de la Bretton Woods, care se prăbușește în 1971.

8.2.2. Șarpele monetar european

După prăbușirea sistemului de la Bretton Woods, marjele de fluctuații ale monedelor europene în raport cu dolarul sunt lărgite de la $\pm 1\%$ la $\pm 2,25\%$. Aceasta înseamnă că două țări europene pot avea o marjă maximă de 9% ($\pm 4,5\%$ între ele). Considerând acest interval prea mare, și dorind să se protejeze împotriva variațiilor dolarului, cele 6 țări ale Comunității Europene, și apoi Danemarca, Marea Britanie, Irlanda și Norvegia, reduc la jumătate în martie 1972, marja maximă între ele, adică $4,5\%$ ($\pm 2,25\%$ în raport cu dolarul, dar și $\pm 2,25\%$ între ele). Datorită acestei constrângeri, sistemul a fost numit șarpe monetar.

Figura nr. 1. Șarpele monetar european

Dar politica SUA continuă să fie inflaționistă. În aceste condiții, paritățile nu pot fi fixe, iar dolarul continuă să se deprecieze. Marea Britanie și Irlanda părăsesc șarpele în iunie 1972, Italia în februarie 1973.

Se ivesc două grupuri de țări: o grupă cu monedă care tinde să crească – Germania, și o grupă cu monedă care scade – Franța.

După rimul șoc petrolier, Franța părăsește șarpele în ianuarie 1974. Intră din nou în sistem în iulie 1975, și iese din nou în martie 1976.

Șocurile din anii '70 (prăbușirea sistemului de la Bretton Woods, deprecierea și fluctuația dolarului, șocul petrolier) au determinat țările să răspundă prin politici economice independente. Creșterea ratei inflației, creșterea ratei șomajului conduc astfel la divergențe crescute între țările europene. Absența coordonării a dus la eșecul șarpelui monetar.

8.2.3. Sistemul monetar european (SME)

După eșecul șarpelui monetar, Germania se remarcă prin politica sa antiinflaționistă. Celelalte țări, nereușind acest lucru, încearcă, dirijate de Franța, să instaureze mai multă simetrie, creând Sistemul Monetar European (SME), în 1979. Constituind SME, țările europene aveau obiective diferite: Germania dorea stabilizarea ratei sale de schimb, pentru a favoriza comerțul, în timp ce alte țări, precum Franța, doreau să își stăpânească mai bine inflația.

ECU (European Moneda folosită Unit) este o medie ponderată a cursurilor diferitelor monede europene, în funcție de importanța economică a fiecărei țări. Cursul ECU reprezenta cursul pivot. Fiecare țară își fixează rata de schimb în raport cu ECU. Plecând de la acest curs pivot, sunt determinate cursurile pivot bilaterale între țările europene. Fiecare țară se angajează să mențină rata de schimb fixă față de celelalte, în interiorul unei benzi înguste de $\pm 2,25\%$ ($\pm 6\%$ pentru Italia, pentru Marea Britanie în 1990, pentru Spania în 1989, pentru Portugalia în 1992). Această marjă a fluctuației crește la $\pm 15\%$ în 1993, după crizele speculative.

Dar variațiile dolarului constituie surse de tensiune în interiorul unui sistem de schimburi fixe între țările europene. Marca germană a fost avantajată, în schimb celelalte monede europene s-au devalorizat. Țările SME au ales fixarea ratei de schimb în raport cu marca. Prin urmare, politica lor monetară nu putea fi separată de politica monetară a Germaniei.

Germania a dus o politică monetară independentă, lăsându-și rata de schimb să fluctueze în raport cu rata de schimb a monedelor din afara SME. Nu trebuia să se îngrijoreze cu privire la rata de schimb în cadrul SME, deoarece celelalte țări se străduiau să își mențină rata de schimb fixă în raport cu marca germană.

Ca urmare a alinierii la politica monetară germană, celelalte țări și-au redus considerabil rata inflației. În schimb, au pierdut independența în ceea ce privește politica monetară.

8.2.3.1. Criza SME

La începutul anilor '90, recesiunea economică duce la creșterea șomajului în Europa. Îndoielile asupra realizării uniunii monetare (danezii au respins, prin referendum, adoptarea monezii unice, iar francezii abia au trecut de cele 50% necesare pentru adoptarea monezii unice) revitalizează speculația, și împinge anumite monede spre depreciere.

În plus, reunificarea germană provoacă tensiuni inflaționiste în Germania, iar Bundesbank reacționează crescând dobânzile, pentru a frâna expansiunea creditului. Această politică este impusă însă și celorlalte țări europene, confruntate deja cu o creștere a șomajului. Speculanții au atacat țările care duceau această politică economică restrictivă.

Între 1992 și 1993, mai multe monede se devalorizează (lira sterlină, lira italiană, pesetasul spaniol, escudo portughez, lira irlandeză), și unele ies din sistem (lira sterlină, lira italiană). În august 1993, marjele de fluctuație sunt lărgite la $\pm 15\%$.

Criza SME a fost în principal determinată de politica monetară restrictivă germană. Bundesbank era mai degabă preocupată de propria economie, după reunificare, și consecințele sale inflaționiste (dobânzile ridicate), în timp ce celelalte țări ar fi preferat o relansare economică și o luptă împotriva șomajului. Majoritatea țărilor europene nu mai puteau tolera situația în care o singură țară impune celorlalte politici economice contrare intereselor lor. Pentru a umple acest deficit, se elaborează un proiect de monedă unică europeană.

8.2.3.2. Avantajele SME

Printre avantaje, putem aminti convergența variabilelor nominale între țările membre: ratele inflației și ratele dobânzii, ca urmare a alinierii monedelor europene în funcție de marca germană. Totuși, convergența variabilelor nominale nu a dus la convergența variabilelor reale. PIB/locuitor, sau rata șomajului nu au avut evoluții apropiate.

8.3. Uniunea Economică și Monetară (UEM)

8.3.1. Tratatul de la Maastricht

Tratatul de la Maastricht, semnat în 1991 și intrat în vigoare în 1993, fixează două date pentru moneda unică: 31 decembrie 1997, sau cel mai târziu 1 ianuarie 1999.

8.3.1.1. Calendarul introducerii monezii unice

Etapa A. În primăvara anului 1998, Consiliul European, după studierea raporturilor făcute de Comisia Europeană și de Institutul Monetar European, a decis lista țărilor considerate apte pentru a trece la a treia fază a Uniunii Economice și Europene la 1 ianuarie 1999.

Etapa B. Demarajul efectiv al Uniunii Monetare și formarea unei mase critice de operațiuni în euro. La 1 ianuarie 1999, Banca Centrală Europeană (BCE) a devenit operațională, pentru a permite ulterior fabricarea bancnotelor și pieselor în euro. La această dată au fost fixate definitiv cursurile de schimb ale țărilor participante la euro, interzicându-se pe viitor orice variație a parităților. Banca Centrală Europeană a preluat politica monetară unică. O masă critică de activități în euro s-a format, prin bascularea sistemului bancar și financiar și prin pregătirea ansamblului operațiunilor și a sistemelor în euro în următorii trei ani. Pe tot parcursul acestei perioade, tranzacțiile între Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC) și celelalte bănci se efectuează în euro. Emisiunile sectorului public se fac în euro. Până în 2002, cel mai târziu, consumatorii continuă să folosească bancnotele și monezile în moneda națională, dar cu o dezvoltare progresivă a serviciilor în euro. Prețurile sunt afișate atât în moneda națională cât și în euro.

Etapa C. Generalizarea monedei unice. La începutul anului 2002, bancnotele și monezile în euro au fost puse în circulație, iar bancnotele și monezile în monedă națională au fost retrase din circulație. Înlocuirea a avut loc pentru o perioadă de maximum 2 luni, după care în interiorul uniunii monetare numai euro a mai avut curs legal. Procesul s-a încheiat la sfârșitul lunii februarie 2002.

8.3.1.2. Criteriile de convergență de la Maastricht

1. **Rata inflației** nu trebuie să depășească cu mai mult de 1,5% rata de inflație medie, înregistrată pe o durată de 12 luni în trei din cele mai bine situate țări la acest indicator. (maxim 3%)
2. **Ratele dobânzii pe termen lung** nu trebuie să depășească cu 2% ratele medii înregistrate în trei țări care au inflația cea mai redusă. (maxim 7,8%)
3. **Ratele de schimb ale monedei naționale** trebuie să rămână inferioare marjelor de fluctuații autorizate de către S.M.E. pe o perioadă de cel puțin doi ani. (maxim $\pm 2,25\%$)
4. **Deficitul public** trebuie să rămână inferior nivelului de 3% din PIB.
5. **Datoria publică brută** acumulată a administrațiilor centrale și locale trebuie să fie inferioară nivelului de 60% din PIB.

8.3.2. Critica criteriilor de la Maastricht

Prin impunerea acestor cifre, marjele de manevră ale țărilor în materie de politică bugetară se reduc simțitor. Este surprinzător de asemenea faptul că în ciuda criteriilor de la Maastricht, nu sunt menționate recomandări inspirate din teoria zonelor monetare optimale, ca de exemplu o piață a muncii mai flexibilă. Câteva țări, precum Irlanda, Belgia, Italia sau Grecia, aveau datorii importante, fiindu-le imposibil să îndeplinească criteriile bugetare până în 1999. Sau ar fi trebuit să opteze pentru o lungă perioadă de austeritate, care a afecta negativ creșterea economică și ocuparea forței de muncă.

Dintre criterii, două au fost considerate cele mai importante, și anume criteriile referitoare la rata inflației și la stabilitatea cursului de schimb. Aceasta, deoarece scopul declarat al UEM este stabilitatea prețurilor.

În Uniunea Economică și Monetară au fost acceptate țările care respectau criteriile referitoare la rata inflației și rata de schimb a monedei naționale, și care au înregistrat evoluții încurajatoare cu privire la celelalte criterii. Astfel, în 1998, 11 țări au fost selectate pentru a face parte din uniunea monetară: **Franta, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Irlanda, Spania, Portugalia, Austria și Finlanda. Grecia** nu îndeplinea nici un criteriu, și nu a fost acceptată în UEM până în 2001. Marea Britanie, Danemarca și Suedia au beneficiat de clauza „opting-out”, și nu au adoptat moneda unică europeană. Aceste țări pot introduce euro oricând, dacă respectă criteriile de la Maastricht.

8.3.3. Adoptarea monedei euro de către noii membrii UE

Dintre toate provocările cu care se confruntă noii membrii, intrați în 2004 sau în 2007, adoptarea monedei euro pare, de departe, cea mai importantă.

Slovenia a adoptat moneda unică europeană începând cu 1 ianuarie 2007, la 1 ianuarie 2008 **Malta și Cipru** au trecut la Euro. La 1 ianuarie 2009, o altă țară din Europa Centrală, **Slovacia**, a adoptat moneda unică europeană, iar la 1 ianuarie 2011, **Estonia** a adoptat, și ea, moneda unică europeană. Astfel, numărul țărilor care au trecut la Euro a ajuns la 17. La 1 ianuarie 2014, **Letonia** va deveni a 18-a țară membră a zonei Euro.

8.3.4. Criza monedei Euro

Criza monetară europeană s-a declanșat în luna mai 2010, când Grecia a anunțat că nu poate rambursa împrumuturile care aveau scadența peste câteva zile. Deși ar fi trebuit să aibe un deficit public de maxim 3% din PIB și o datorie publică de maxim 60% din PIB, Grecia a depășit cu mult aceste limite: 13% din PIB deficit public și peste 120% din PIB datorie publică.

Statele europene (în special cele din zona Euro, în frunte cu Germania) au sărit în ajutorul Greciei, prin crearea unui mecanism financiar în valoare de 750 miliarde euro pentru a recapitaliza țările incapabile de colecta bani de la investitorii privați. Condiția a fost ca țările cu probleme (pe lângă Grecia, mai sunt și alte state ce depășesc cu mult nivelul deficitului și datoriei publice: Portugalia, Italia, Irlanda, Spania) să adopte severe măsuri de austeritate, pentru a-și reduce deficitul și datoria.

La mai bine de un an de la lansarea acestui mecanism, problemele țărilor cunoscute sub acronimul de PIIGS¹ s-au agravat, vorbindu-se chiar de falimentul Greciei.

În acest moment, nu există un răspuns clar pentru rezolvarea problemei Greciei, și implicit a zonei Euro. Două soluții se conturează totuși, soluții care sunt însă radical opuse:

- Ieșirea Greciei din zona Euro și falimentul acestei țări;
- O mai puternică cooperare între țările membre ale UE, și mai ales membre ale zonei Euro, o integrare fiscală și deci, o integrare politică, și crearea unei Europe federale.

Doar timpul ne va spune ce soluție va fi adoptată în cele din urmă, și care vor fi efectele sale.

Întrebări recapitulative

1. Ce este șarpele monetar?
2. Ce este Sistemul Monetar European?
3. Enumerați criteriile de la Maastricht.
4. Enumerați țările care fac parte în prezent din zona Euro.
5. Care a fost calendarul introducerii monedei unice europene Euro?
6. Care sunt țările din zona Euro ce nu respectă criteriile de la Maastricht referitoare la deficitul și datoria publice?

---

¹ PIIGS este acronimul pentru următoarele țări : **P**ortugalia, **I**talie, **I**rlanda, **G**recia, **S**pania.